

Štěpán, Ludvík

Literárněvědné zastavení na přelomu století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 1999, vol. 48, iss. X2, pp. 110-112

ISBN 80-210-2072-5

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102894>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dicht, s. 51–56). Perspektivy dle dalších badání translatorských vidí autorka v možnostech zastosowania metod semantyki językowej oraz teorii tekstu, która pozwala na znalezienie głębszych związków między sensem a formą.

Na nepřecizyjnosc v naukových ujęciach paraboli zwraca uwagę znana (hlavně pracami z zakresu poetyki, np. *Poetyka polskiej powieści dojrzałego realizmu, Pozycja narratora v powieściach tendencyjnych E. Orzeszkowej*) badaczka Anna Martuszewska v artykule *Parabola czy parabolicznosc? Problematyka sposobu istnienia niektórch gatunków v prozie XX w.*, (s. 85–99). Zakres znaczenia paraboli, jak i jej vzwiązky z przypowiešciá oraz z alegoriá to spravy, které sá nejednodlicie okrešlane przez róznych badaczy, autorkę interesuje rovněž mijsce paraboli v systematyce gatunkovej.

Problematyki interdyscyplinarnego ujęcia tvórczošci dotyczy artykuł Krzysztofa Packa zatytułovaný *Zagadnienie prawdy v mysli Tadeusza Kantora* (s. 121–138). Autor stawia pytanie o postavę filozoficzno-estetycznú tego wielkiego malarza i režysera, o jeho idee artystyczne i poglądy na sztukę. Odnalezienie odpowiesdi pomože wg Packa odczytač sens dzieł Mistra.

Tom zamykajú tradycijnie prezglády (konkretne spravozdanie z konferenci naukowe z 1996 r. v Zielonej Górze, pošwieconej genologii) i recenzje (m. in. z ksiážky H. Markiewicza: *Teorie powiešci za granicá* czy tomu rozpraw genologicznych Ústavu slavistiky FF MU) oraz materiály do *Słownika rodzajów literackich*.

Jak widač z tego prezgládu, omówiony czterdziesty tom *Zagadnień Rodzajów Literackich* kontnuuje chlubnú tradycję pisma, posiada znaczny walor poznawczy i jest — jak zawsze — wartá uwagi pozycjá v badaniach v zakresie genologii.

Vanda Pindurová

LITERÁRNĚVĚDNÉ ZASTAVENÍ NA PŘELOMU STOLETÍ

Konec století, zvláště pak tisíciletí, je magickou hranicí, která přitahuje všechny vrstvy obyvatel naší planety, tedy i odborníky — z ekonomie, politiky, historie, kultury a dalších oborů. Toto rozhraní se stalo vnějším popudem pro uspořádání vědeckého symposia o české a polské metodologii literární vědy nazvaného *Literární věda na prahu 21. století*. V Opavě je ve dnech 18. a 19. listopadu 1998 uspořádaly Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přirodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě a Institut Nauk o Literatuře Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego v Katowicích.

Iniciátor symposia Miroslav Mikulášek motivoval účastníky úvahou, kterou shrnul do několika tezí. „*Všechny součásti lidského bytí se na konci 20. století ocitají před nutností rekapitulace úhrnu dosaženého vědění, promyšlené stavu poznání v jednotlivých společenských i vědních oblastech. Nejinak tomu je a bude i v oblasti vědy o literatuře a její metodologie. Umění se vždy ubíralo svými hlubinnými imanentními cestami, vědy o umění však nejednou, zvláště ve světě někdejšího tzv. reálného socialismu, byly vystaveny ekto-genním intervencím moci, komplikujícím často jak lidské osudy tvůrců, tak i stav myšlení poznamenaného obnaženou politizací. V důsledku změny dějinné gravitace, k níž došlo v závěru našeho století, padly při výkladu slovesného umění všechny interpretační bariéry, které degradovaly estetické i literárněvědné myšlení. Sblížení Východu a Západu s jeho kulturním genofondem a myslitelským potenciálem staví před naši uměnovědu a literární vědu naléhavý úkol promyšlené metodologie soudobých badatelských trendů a interpretačních koncepcí. Vývoj literárněvědného bádání, stejně jako literatury vůbec, je totiž synergetický a v mnohém konvergentní proces, nekonečný proud.*“

Dvoudenní (již čtvrtá), velkoryse pojatá opavská konference měla malou vadu na kráse — zastupci spolupřítelující katovické univerzity nakonec nepřijeli, takže z Polska byly přítomny pouze reprezentantky Opolské univerzity. V úvodu jednání, jehož se zúčastnili studenti a zpočátku rov-

něž představitelé opavské univerzity, pořádající fakulty a Obce moravskoslezských spisovatelů, zazněl i pozdrav Českého komitétu slavistů a Ústavu slavistiky FF MU v Brně.

Úvodní referát **Miroslava Mikuláška** *Vstup do „duše“ díla. Fenomén „vnitřní formy“ v aktu genologicko-hermeneutické reflexe literárního jevu* se zabýval proměnami hermeneutiky v našem tisíciletí, ale také strukturalismem, sémiotikou a genologickými otázkami. Všiml si i „otevírání světa“ dilem (Heideger) a zabýval se intertextem, který není a nemůže být pouhým poskládáním citátů. **Elżbieta Dąbrowska** v referátu *Metodologiczne problemy badań nad stylem artystycznym* hovořila o lingvistických otázkách současné polské poezie a prózy. Všimla si působení spisovného a hovorového jazyka na styl textu a vlivu odborného, úředního a dalších stylů na styl uměleckého díla. **Květuše Lepilová** se v příspěvku nazvaném *Mění se poetické vědomí na přelomu tisíciletí (otázka konkretizace textu a R. Ingarden)?* se snažila nastínit problémy ontogeneze čtenáře a interpretace díla čtenáři. Na základě svého rozsáhlého výzkumu dětí se podělila s účastníky jednání o řešení otázek formování estetického prožitku čtenáře a zmínila se o bilanci zajímavého fenoménu — co děti čtou (výzkum začal, když respondenti měli tři roky a dnes je jim čtrnáct).

Jiří Urbanec v referátu *Úvahy nad biografickou metodou* nastolil otázku životnosti a překonávání trendů a literárních metod i disciplín a subdisciplín literární vědy. Uvedl, že naplňování či omezování biografické metody dostatečně ozeřjily mj. formulace ve slovnících spisovatelů po roce 1945 i zveřejněná literární díla v poválečném období. **Drahomíra Vlašínová** se v příspěvku *Podmínky ruské formální školy současné literární vědě, zejména v otázkách literárního díla* vrátila k pracím představitelů ruské formální školy a věnovala se postupům a metodám, které ve své literárněvědné činnosti uplatňoval olomoucký František Všeňka (zejména teoretickým a praktickým aspektům jeho díla). Jednání prvního dne uzavřelo zamyšlení **Libora Pavery** *Literární komparatistika jako filozofie literatury a její perspektivy*. Referent se věnoval několika komparatistickým studiím (mj. H. Janaszek-Ivaničkové) a náplňovému zaměření kongresů komparatistů. Poznamenal, že i v příštím tisíciletí se budeme k tradicím této disciplíny vracet.

Večerní kulturní program v kavárně knihkupectví VOTOBIA byl věnován dílu na konferenci přítomného polského básníka **Stanisława Krawczyka**. Mj. zazněly autorovy verše v originálu i v překladech (L. Martinek a L. Štěpán), účastníci setkání měli možnost s básníkem besedovat a dozvědět se i o současné literatuře a literárním životě v Polsku.

Druhý jednací den otevřely příspěvky s regionalistickou problematikou. **Libor Martinek** se v referátu *Regionalismus na prahu 21. století, otázky, úkoly a výhledy* zabýval regiony nejdříve ve smyslu politickém, na pozadí sjednocující se Evropy, a hovořil o výhodách a nedostacích ve vztahu k centru. Definoval regionalismus a zmínil se o jeho kulturně-sociální perspektivě. Nastínil i otázky regionalismu v české literatuře a literární vědě. **Krystyna Kossakowska-Jarosz** v příspěvku nazvaném *Śląski regionalizm jako przedmiot badań* se věnovala tvorbě slezského regionu a pokusila se srovnáním s literaturou celonárodní v průběhu historického vývoje určit místo a význam regionálních autorů. Všimla si rovněž atomistického modelu vzniku společnosti a místa literárních děl v ní a života regionů.

Ludvík Štěpán se v referátu *Intertexty a klasický genologický systém* pokusil nastínit konstrukci a dekonstrukci tradičního genologického systému na příkladu evolučních etap polské literatury, zejména poezie. Vyšel z výrazných změn v období romantismu a všiml si situace v postmodernistické etapě vývoje poezie a cest literárních děl k intertextům. **František Všeňka** v zamyšlení *Esej Otokara Fischera* podtrhl problémy kusosti a fragmentarosti esejistické výpovědi. Uvedl, že slovo a svět charakterizovaly dvojdomost Fischerova chápání (viz Duše a slovo), které se stalo typickým dyadickým systémem, autorovou metodou. Takto Fischer chápal i osobnosti, o nichž psal (např. Máchu).

O cestě od esteticky zaměřených studií významného brněnského literárního vědce **Olega Suse** k strukturalisticky chápaným studiím hovořil ve svých poznámkách **Dílo a osobnost Olega Suse v evropských souvislostech, první pohled do problematiky Ladislav Soldán**. Uvedl, že za badatelova života vyšly jeho práce pouze v zahraničí a konstatoval velký dluh, který naše literární věda vůči Susovi má. Na svérázné pojetí undergroundu se soustředil **Ivo Harák** v referátu *Červotoč*

v *oltáři* — nad tvorbou Ivana M. Jirouse. Vyšel z polemik s představiteli disentu a z rozhovorů s nimi a zabýval se autenticitou umění a dalšími aspekty tzv. nezávislé literatury. Na závěr představila Ivana Kolářová svůj příspěvek *Obrazy každodenní komunikace v textech současné české prózy (názory na funkci různých vrstev národního jazyka)*. Zabývala se v něm odrazy v literárních dílech a jejich stylizacemi a také působením publicistických a odborných textů a jazykových prostředků, např. populární (brakové) literatury, na umělecká díla.

Diskuse, jak na závěr v hodnocení symposia uvedl jeho garant M. Mikulášek, ukázala (byť na příkladu parciálních problémů, nicméně řady disciplin literární vědy), že proponované teze vědeckého setkání jsou na českých, ale rovněž na polských pracovištích živé a že je co bilancovat. Jisté je také, že přelom století a tisíciletí může být i přelomem v chápání a v potřebnosti literárněvědných oborů. Ani úsilí literárněvědné slavistiky v kontextu evropské, resp. světové literární vědy není v těchto souvislostech zanedbatelné. Nové přístupy slavistických pracovišť jsou schopny stát se kontinuem slavné tradice, již představovaly osobnosti jako Roman Jakobson, René Wellek či Frank Wollman. Počátek příštího tisíciletí bude nejen pokračováním globalizačních snah světové společnosti, ale stejně zaměřeného sjednocujícího úsilí o nové pohledy na umělecká díla v otevřeném interpretačním systému.

Ludvík Štěpán

K 200. VÝROČÍ NAROZENÍ ADAMA MICKIEWICZE

Ve dnech 24.–25. listopadu 1998 proběhla v Olomouci mezinárodní vědecká konference u příležitosti 200. výročí narození polského básníka Adama Mickiewicze nazvaná **Adam Mickiewicz: Texty a kontexty**. Jejimi pořadateli byly Polský institut v Praze, velvyslanectví Polské republiky v Praze a oddělení polské filologie Katedry slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Konference se konala pod záštitou velvyslance Polské republiky v ČR Marka Pernala.

Slavnostního zahájení se zúčastnili děkan Filozofické fakulty Univerzity Palackého doc. PhDr. Vladimír Řehan, velvyslanec Marek Pernal, zástupkyně Polského institutu v Praze, zástupce Konzulátu Litevské republiky a další významní představitelé česko-polského kulturního dění. Po zahájení seznámili polští, čeští i slovenští literární vědci a lingvisté své posluchače s nejnovějšími výsledky badatelského zájmu o dílo významného polského básníka.

První vystoupila Maria Dernałowicz (Warszawa) s prací nazvanou *Stowianofilstwo przed 1840 rokiem*, ve které se zaměřila na politickou stránku tohoto problému. Živnou půdou pro rozvoj slovanofilství před rokem 1840 byla obava, že slovanská kultura je ohrožena kulturou germánskou, a tudíž je nutno vytvořit program udržování národního povědomí. Krystyna Kardyni-Pelikánová (Brno) v referátu *Czeskie badania nad twórczością Mickiewicza — historia, typologia, metodologia* vyjádřila názor, že recepci Mickiewicze v Čechách byla již v minulosti věnována značná pozornost (např. Szykowski, Vrtel-Wierzyński, Pohlejšová), ovšem chybí její periodizace s ohledem na vývoj literární kritiky, o níž se autorka ve svém referátu pokusila.

Bogusław Dopart (Kraków) přednesl referát *Studia o Mickiewiczu*. Na základě rozboru díla Pan Tadeáš upozornil posluchače na bohatství básníkovy poetického jazyka a zaměřil se na způsob výstavby této národní epeje. O jazykovém ztvárnění prostoru v Baladách a romancích pojednávala práce Urszula Żydek-Bednarczuková (Katowice) *Językowe obrazowanie przestrzeni w Balladach i romansach*, která výsledky svého bádání v této oblasti prezentovala i pomocí názorných grafických schémat. *Adam Mickiewicz a Balkán* — k této otázce se vyjádřil Ivan Dorovský (Brno). Zájem o Mickiewicze na slovanském Balkánu je podle autora možné zaznamenat již od poloviny 20. let 19. století, nejdříve u Slovinců, později u Charvátů a Srbů, a posléze se dílo tohoto básníka dostalo i k Bulharům a Makedoncům. Referát Libora Martinka (Opava) *K oslavám 200. výročí narození Adama Mickiewicze na Litvě* patřil svým obsahem do sféry literární